

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS ATSPINDŽIAI EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

DEIMILĖ PRAPIESTYTĖ

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedros docentė

Socialinių mokslų (teisė) daktarė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius, Lietuva

Tel. + 370 5 236 6175

El. paštas deimile.prapiestyte@tf.vu.lt

I Ž A N G A

Europos Sąjungos baudžiamoji teisė¹ sparčiau vystytis pradėjo įsigaliojus Lisabonos sutarčiai ir ja pakeistoms Europos Sąjungos sutarčiai (toliau – ir ES sutartis) bei Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – ir SESV). Apie šias naujoves ir, be kita ko, su jomis susijusius Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir ESTT)² jurisdikcijos apimties pokyčius teisės doktrinoje jau rašyta, todėl šiandien įdomu įvertinti, kaip visa tai atsispindi praktikoje ir pagal ją formuojamoje ESTT jurisprudencijoje (Prapiestytė, 2012; Prapiestytė, 2016). Tam, kad ši apžvalga atspindėtų aktualiausias baudžiamosios teisės srities praktikos tendencijas ir naujoves, reikia pasirinkti kriterijus, leisiančius veiksmingai sugrupuoti ESTT nagrinėtas bylas³. Be to, ir analizuojant Europos Sąjungos

1 Šiame straipsnyje terminas vartojamas plačiąja prasme, t. y. apima ir materialiąją, ir proceso teisę.

2 Toliau tekste vartojama santrumpa ESTT apima dvi Europos Sąjungos teismines institucijas – Teisingumo Teismą ir Bendrąjį Teismą.

3 Teisingumo Teismo nagrinėjamų bylų ir jose keliamų teisės klausimų, susijusių su baudžiamąja teise, svarbą patvirtina faktas, kad gana daug tokių bylų paskiriama nagrinėti Didžiajai teisėjų kolegijai. Šiuo atžvilgiu primintina, kad pagal prie Sutarčių pridėto Protokolo (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto (toliau – ESTT statutas) (paskutinį kartą keistas 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES, Euratomas) 2019/629 (OL L 111, 2019, p. 1) 16 straipsnio 3 dalį byla paskiriama nagrinėti Didžiajai teisėjų kolegijai, kai to prašo bylos šalimi esanti valstybė narė ar Europos Sąjungos institucija. Be to, kadangi valstybės narės teisme nagrinėjama pagrindinė byla, kurioje nuspręsta kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, dažnai būna susijusi su sulaikytu asmeniu, yra taikoma speciali prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra pagal SESV 267 straipsnio 4 dalį ir 2012 m. rugsėjo 25 d. Teisingumo Teismo procedūros reglamento (OL

teisės aktus matyti, kad tam tikrais atvejais tuo pačiu Europos Sąjungos teisės aktu reglamentuojamų santykių sritys susipina, todėl, bent jau praktiniu požiūriu, nėra svarbu, kokiai konkrečiai teisės šakai tam tikro pobūdžio teisinis santykis priskirtinas pagal nacionalinę teisę (Švedas, 2014). Čia pabrėžtina, kad prof. G. Švedas yra išskyręs keturias Europos Sąjungos baudžiamosios teisės turinio dalis: 1) materialioji (tikroji) baudžiamoji teisė, 2) baudžiamasis procesas, 3) tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose, 4) bausmių vykdymas (Abramavičius, Mickevičius ir Švedas, 2005; Švedas, 2010). Iš esmės galima rinktis įvairius kriterijus, leidžiančius grupuoti su baudžiamąja teise susijusias bylas, kurias nagrinėjo ar nagrinėja ESTT, nes net ir vienoje byloje gali kilti įvairiausių teisės klausimų, apimančių įdomius ir svarbius tiek proceso, tiek materialiosios baudžiamosios teisės aspektus, ir paties ESTT proceso organizavimą. Atsižvelgiant į minėtąją Europos Sąjungos baudžiamosios teisės turinio struktūrą buvo pasirinkta susipažinti su aktualiausia ESTT jurisprudencija, susijusia visų pirma su baudžiamąja teise, antra, su vienu iš šių aspektų: (1) procesu dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, (2) teisiniu bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose ir (3) Europos Sąjungos įstaigomis ir agentūromis, veikiančiomis baudžiamosios teisės srityje.

1. PROCESAS DĖL PREJUDICINIO SPRENDIMO PRIĖMIMO

Iš ESTT jurisprudencijos raidos matyti, kad ES sutarties 19 straipsnio 1 dalyje nustatytą pareigą užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės, ESTT veiksmingiausiai ir iš esmės gali įgyvendinti priimdamas prejudicinį sprendimą, inicijuojamą pagrindinių ir svarbiausių Europos Sąjungos teisės taikytojų – valstybių narių teismų, kuriems priskirta užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą, be kita ko, ir baudžiamosios teisės srityje. Kadangi Teisingumo Teismas procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo aiškina įvairių Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, šioje straipsnio dalyje bus pateikiama aktualiausios jurisprudencijos pavyzdžių, reikšmingų atskleidžiant proceso dėl prejudicinio sprendimo priėmimo organizavimą ir susijusių su subjekto, galinčio teikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį, statusu, prašymo priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės išaiškinimo dalyku ir su nacionaliniame teisme nagrinėjamos pagrindinės bylos proceso eiga po to, kai buvo kreiptasi į ESTT.

L 265, 2012), paskutinį kartą keisto 2019 m. lapkričio 26 d. (OL L 316, 2019, p. 103), 107 straipsnį (pvz., 2022 m. balandžio 28 d. sprendimas *C ir CD (Teisinės perdavimo kliūtys)* (C-804/21 PPU, EU:C:2022:307); 2022 m. spalio 28 d. sprendimas *Generalstaatsanwaltschaft München (Ekstradicija ir ne bis in idem principas)* (C-435/22 PPU, EU:C:2022:852); 2023 m. sausio 12 d. sprendimas *MV (Bausmių bendrinimas)* (C-583/22 PPU, EU:C:2023:5); 2024 m. gegužės 14 d. sprendimas *Stachev* (C-15/24 PPU, EU:C:2024:399); šiuo metu nagrinėjama byla *Niesker* (C-235/24 PPU) ir kt.).

Subjektas, galintis teikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį. 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendime XK (C-66/20, EU:C:2021:670) Teisingumo Teismas konstatavo, kad pateiktas *Procura della Repubblica di Trento* (Trento prokuratūros, Italija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą nepriimtinas, nes Trento prokuratūra nėra teismas pagal SESV 267 straipsnį, ir pripažinęs prašymą nepriimtinu toliau neaiškino 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose⁴ nuostatų. Šioje byloje Trento prokuratūra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė nagrinėdama klausimą dėl to, ar reikia Italijoje vykdyti Europos tyrimo orderį (toliau – ETO), kurį *Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung Münster* (Miunsterio mokestinių baudžiamųjų bylų ir mokestinių tyrimų tarnyba, Vokietija) išdavė dėl XK. Nagrinėjant šią bylą Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose Vokietijos vyriausybė ir Europos Komisija išreiškė abejonių dėl to, ar Trento prokuratūra yra teismas pagal SESV 267 straipsnį. Teisingumo Teismas, pasisakydamas dėl šių pateiktų abejonių, nurodė, kad turimoje bylos medžiagoje nėra informacijos, patvirtinančios, kad Trento prokuratūra neatitinka kriterijų, susijusių su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos įsteigimu pagal įstatymus, jos nuolatinio pobūdžiu, jurisdikcijos privalomumu, nepriklausomumu ir jos išduotų teisės normų taikymu. Todėl buvo tikrinama, ar vykstant procesui, per kurį Trento prokuratūra kreipėsi į Teisingumo Teismą, ji veikė vykdydama teisminę veiklą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Teisingumo Teismas nurodė, kad Italijos (pavyzdžiui, Trento) prokuratūra, veikdama kaip ETO vykdanči institucija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio d punktą, neturi nagrinėti bylos, todėl negali būti laikoma, kad ji atlieka teismo funkciją⁵. Be to, vykdančioji institucija, pripažįstanti ir vykdanči ETO, negali būti laikoma įgaliota „priimti sprendimą“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Taigi tik išduodančiosios valstybės narės kompetentingos teisminės institucijos turi priimti galutinį sprendimą dėl tokių įrodymų šioje valstybėje iškeltoje baudžiamojoje byloje.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės išaiškinimo dalykas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nuo 2021 m. Europos prokuratūrai pradėjus veiklą (apie kitas šios įstaigos priimamų procesinių aktų teisėtumo kontrolės priemones žr. šio straipsnio 3 dalyje) padaugėjo ir Europos Sąjungos teisės aktų, dėl kurių išaiškinimo ar dėl kurių teisėtumo galima kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį.

4 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose (OL L 130, 2014, p. 1; klaidų ištaisymas OL L 143, 2015, p. 16).

5 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimas XK (C-66/20, EU:C:2021:670, 35–38 punktai).

Pagal Reglamento 2017/1939⁶ VI skyriaus „Procesinės garantijos“ 42 straipsnio, nustatančio Europos prokuratūros procesinių aktų teisminę priežiūrą, 1 dalį, kompetentingi nacionaliniai teismai, laikydamiesi nacionalinėje teisėje nustatytų reikalavimų ir procedūrų, atlieka Europos prokuratūros procesinių aktų, galinčių sukelti padarinių trečiosioms šalims, peržiūrą. Svarbu tai, kad Reglamento 2017/1939 42 straipsnio 2 dalį, skaitomą kartu su preambulės 88 dalies trečiąja pastraipa, iš esmės galima laikyti specialiąja nuostata, kurioje detalizuojamas SESV 267 straipsnio taikymas Europos prokuratūros priimamų aktų atžvilgiu, nes ji aiškiai nustato valstybių narių teismų galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą: dėl Europos prokuratūros procesinių aktų galiojimo, jei toks klausimas keliamas valstybės narės teisme tiesiogiai remiantis Sąjungos teise; dėl Sąjungos teisės aktų, įskaitant šį reglamentą, nuostatų aiškinimo ar galiojimo ir dėl šio reglamento 22 ir 25 straipsnių aiškinimo, kiek tai susiję su Europos prokuratūros ir tam tikrų nacionalinių institucijų kompetencijos kolizija. Beje, užsienio teisės doktrinoje buvo nuomonių, kad valstybių narių teismai, taikydami minėtas Reglamento 2017/1939 nuostatas, gali patirti sunkumų, ir viltasi, kad tokiais atvejais teismai, pateikdami prejudicinių klausimų, suteiks Teisingumo Teismui galimybę išaiškinti šio reglamento nuostatas (Marty, 2019).

Nuo 2021 m. Teisingumo Teisme buvo pradėtos nagrinėti tik dvi prejudicinės bylos⁷, gavus valstybių narių teismų prašymus išaiškinti Reglamento 2017/1939 nuostatas.

Pirmoje byloje *G. K. ir kt. (Europos prokuratūra)* (C-281/22) priimtame sprendime⁸ Teisingumo Teismo Didžioji teisėjų kolegija patikslino kontrolės, kurią gali vykdyti teismai, gavę padedančiojo Europos deleguotojo prokuroro prašymą leisti taikyti pavestą tyrimo priemonę, apimtį. Teisingumo Teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai pavestai tyrimo priemonei taikyti pagal padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisę reikalingas teismo leidimas, šioje valstybėje narėje atliekama kontrolė gali apimti tik su šios priemonės vykdymu susijusius aspektus ir negali apimti su jos pagrindimu ir patvirtinimu susijusių aspektų, nes šių aspektų išankstinė teisminė kontrolė turi būti atlikta bylą tiriančio Europos deleguotojo prokuroro valstybėje narėje, kai labai suvaržomos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje garantuojamos atitinkamo asmens teisės. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas ginčas kilo, kai Europos prokuratūra per Europos deleguotąjį prokurorą Vokietijoje atliko ikiteisminį tyrimą dėl G. K., S. L. ir B. O. D. *GmbH*, kurie buvo įtariami pateikę klaidingas muitinės deklaracijas ir taip padarę apie 1 295 000 eurų žalą Sąjungos finansiniams interesams. Atliekdama tyrimą Vokietijoje, Europos prokuratūra manė esant būtina surinkti įrodymus kitose valstybėse

6 2017 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (ES) 2017/1939, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas Europos prokuratūros įsteigimo srityje (OL L 283, 2017, p. 1–71).

7 Pagal teismų praktikos paieškos sistemoje www.curia.europa.eu pateikiamus duomenis.

8 2023 m. gruodžio 21 d. sprendimas *G. K. ir kt. (Europos prokuratūra)* (C-281/22, EU:C:2023:1018).

narėse, taip pat ir Austrijoje. Šiam tikslui bylą tiriantis Vokietijos Europos deleguotasis prokuroras pavedė Austrijos padedančiajam Europos deleguotajam prokurorui atlikti kaltinamųjų turto Austrijoje kratą ir poėmį. 2021 m. lapkričio 9 d. šis prokuroras nurodė atlikti kratą ir poėmį B. O. D. ir patronuojančiosios bendrovės verslo patalpose, taip pat G. K. ir S. L. namuose; visos šios patalpos yra Austrijoje. Jis taip pat paprašė kompetentingų Austrijos teismų leidimo taikyti šias priemones. Gavus leidimą, nurodytosios priemonės buvo įvykdytos. 2021 m. gruodžio 1 d. G. K., B. O. D. ir S. L. pareiškė *Oberlandesgericht Wien* (Vienos aukštesniajam apygardos teismui), pateikusiam Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, ieškinius dėl Austrijos teismų sprendimų leisti taikyti nagrinėjamas priemones. Be kita ko, pareiškėjai ginčijo jiems skirtų tyrimo priemonių pagrindimą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausė, ar tuo atveju, kai reikalaujama gauti teismo leidimą pavestai tyrimo priemonei taikyti padedančiojo Europos deleguotojo prokuroro valstybėje narėje, šią priemonę turi nagrinėti šios valstybės narės teismas, atsižvelgdamas į visas toje valstybėje narėje nustatytas formą ir turinį reglamentuojančias taisykles?

Antra byla *Europos prokuratūra (Procesinių aktų teisminė kontrolė)* (C-292/23) pradėta nagrinėti 2023 m. gegužės 3 d. gavus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kurį pateikė *Juzgado Central de Instrucción n.º6 de Madrid* (Madrido 6-asis Nacionalinis ikiteisminio tyrimo teismas, Ispanija). Iš tikrųjų tai pirmoji byla, kurioje Teisingumo Teismo prašoma aiškinti Reglamento 2017/1939 42 straipsnio 1 dalį, nustatančią Europos prokuratūros priimamų procesinių aktų teisminę peržiūrą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs Ispanijos teismas klausia, be kita ko, ar Ispanijos teisės nuostata, pagal kurią nenumatoma teisminės kontrolės galimybė priėmus Europos prokuratūros procesinį aktą, sukeltą teisinių padarinių trečiosioms šalims (pavyzdžiui, Europos prokuratūros deleguotojo prokuroro sprendimui iškviešti liudytojus), yra suderinama su Reglamento 2017/1939 42 straipsnio 1 dalimi?⁹

Žinoma, Teisingumo Teismas taip pat nagrinėjo ir įvairias prejudicines bylas, kuriose valstybių narių teismai prašė išaiškinti Europos Sąjungos teisės nuostatas, susijusias su baudžiamąja teise, arba kėlė klausimą dėl tokių nuostatų galiojimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dažnai tokios bylos Teisingumo Teisme paskiriamos nagrinėti Didžiajai teisėjų kolegijai, o tai, kaip minėta, patvirtina šiose bylose nagrinėjamų teisės klausimų svarbą. Pavyzdžiui, 2024 m. kovo 5 d. priimtame sprendime *Défense Active des Amateurs d'Armes ir kt.* (C-234/21)¹⁰ Teisingumo Teismas, išnagrinėjęs *la Cour consti-*

9 Plačiau žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą 1-ąjį prejudicinį klausimą (C-292/23) (OL C 304, 2023 8 28, p. 5).

10 2024 m. kovo 5 d. sprendimas *Défense Active des Amateurs d'Armes ir kt.* (C-234/21, EU:C:2024:200).

tutionnelle (Belgijos Konstitucinio Teismo) klausimą dėl Direktyvos 91/477¹¹ nuostatos galiojimo, konstatavo, kad ši teisės nuostata yra galiojanti, nes nepažeidžia nei teisės į nuosavybę, nei vienodo požiūrio, nediskriminavimo ar teisėtų lūkesčių apsaugos principų. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 91/477 nuostata valstybėms narėms leidžia palikti galioti anksčiau išduotus leidimus įsigyti bet kuriuos atitinkamus pusiau automatinius šaunamuosius ginklus, įskaitant perdirbtus šaudyti tik tuščiaisiais šaudmenimis. Remdamasis šiuo prejudiciniu sprendimu Belgijos Konstitucinis Teismas nagrinėjamoje pagrindinėje byloje įvertins Belgijos teisės aktų leidėjo nustatytos pereinamojo laikotarpio tvarkos netaikymo tokiems ginklams teisėtumą.

Tuo tarpu byloje *Lin (C-107/23 PPU)*¹² pateikdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą *Curtea de Apel Braşov* (Braşovo apeliacinis teismas, Rumunija) siekė, kad Teisingumo Teismas pateiktų įvairių Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimą ir padėtų nuspręsti, ar pateiktus asmenų specialiuosius skundus, kuriais siekiama panaikinti galutinius apkaltinamuosius nuosprendžius dėl jiems paskirtų laisvės atėmimo bausmių už veikas, kvalifikuojamas kaip sukčiavimas mokesčių srityje ir organizuotas nusikaltamas susivienijimas, turi priimti nagrinėti, ar atmesti. Pagrindinėje byloje ginčas iš esmės buvo susijęs su klausimu, ar nacionalinė baudžiamosios atsakomybės senaties taikymo tvarka, pagal kurią tam tikrą laikotarpį nenumatyta galimybės nutraukti senaties terminų, įsikišus *Curtea Constitutională* (Rumunijos Konstituciniam Teismui), atitinka Sąjungos teisę. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigė, kad taikant tokią tvarką gali likti nenubausta už daugelį Sąjungos finansiniams interesams kenkiančių nusikalstamų veikų. Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybės narės teismai neprivalo netaikyti šios valstybės narės Konstitucinio Teismo sprendimų, kuriais nacionalinės teisės nuostata, reglamentuojanti senaties termino nutraukimo pagrindus baudžiamosiose bylose, pripažinta negaliojančia, nes pažeistas nacionalinės teisės principas *nullum crimen, nulla poena sine lege* dėl reikalavimų, susijusių su baudžiamosios teisės nuspėjamumu ir tikslumu, net jei dėl šių sprendimų daug baudžiamųjų bylų, įskaitant bylas dėl Europos Sąjungos finansiniams interesams kenkiančių nusikalstamų stambaus sukčiavimo veikų, bus nutrauktos dėl baudžiamosios atsakomybės senaties. Kita vertus, šios valstybės narės teismai privalo netaikyti nacionalinio apsaugos standarto, susijusio su švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principu (*lex mitior*), kuris leidžia ginčyti baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimą tokiose bylose dėl procesinių veiksmų, atliktų prieš tokį negalio-

11 Dėl 1991 m. birželio 18 d. Tarybos direktyvos dėl ginklų įsigijimo ir laikymo kontrolės (OL L 256, 1991, p. 51–58), iš dalies pakeistos 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/853 (OL L 137, 2017, p. 22), 7 straipsnio 4a dalies galiojimo.

12 2023 m. liepos 24 d. sprendimas *Lin (C-107/23 PPU)*, EU:C:2023:606, 103-104, 113 ir 125 punktai).

jimo pripažinimą, taip pat nagrinėjant skundus dėl galutinių nuosprendžių. Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą draudžiami nacionalinės teisės aktai ar praktika, pagal kuriuos valstybės narės nacionaliniams bendrosios kompetencijos teismams privalomi Konstitucinio Teismo ir šios valstybės narės aukščiausiosios instancijos teismo sprendimai, ir dėl šios priežasties, ir atsižvelgiant į riziką, kad gali kilti atitinkamų teisėjų drausminė atsakomybė, – jie negali savo iniciatyva netaikyti šiais sprendimais suformuotos jurisprudencijos, net jei, atsižvelgdami į Teisingumo Teismo sprendimą, mano, kad ši jurisprudencija prieštarauja tiesiogiai veikiančioms Sąjungos teisės nuostatoms.

Nacionaliniame teisme nagrinėjamos pagrindinės bylos proceso eiga po kreipimosi į ESTT. 2023 m. gegužės 17 d. sprendime *BK ir ZhP (Pagrindinės bylos dalinis sustabdymas)* (C-176/22)¹³ Teisingumo Teismas pasisakė dėl nacionalinio teismo teisės atlikti procesinius veiksmus po to, kai šis teismas kreipėsi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal Sąjungos teisę nacionaliniam teismui, kuris Teisingumo Teismui pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nedraudžiama sustabdyti proceso pagrindinėje byloje tik tiek, kiek tai susiję su tais bylos aspektais, kuriems gali daryti įtaką Teisingumo Teismo atsakymas į šį prašymą. Ši prejudicinė byla buvo pradėta nagrinėti gavus *Spetsializiran nakazatelen sad* (Bulgarijos Specializuoto baudžiamojo teismo) prašymą išaiškinti ESTT statuto 23 straipsnį.

Teisingumo Teismas nurodė, kad prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūros veiksmingumo išsaugojimas netampa neįmanomas arba pernelyg sudėtingas dėl nacionalinės teisės normos, pagal kurią laikotarpiu nuo prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo dienos iki Teisingumo Teismo atsakymo dienos leidžiama tęsti procesą pagrindinėje byloje, siekiant atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, kurie, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, yra būtini ir susiję su aspektais, neturinčiais ryšio su pateiktais prejudiciniais klausimais, t. y. procesiniais veiksmais, kurie prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui negali trukdyti pagrindinėje byloje vadovautis Teisingumo Teismo atsakymu. Kadangi prašymas priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismui gali būti pateiktas net ankstyvoje pagrindinės bylos proceso stadijoje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, laukdamas Teisingumo Teismo atsakymo į savo prašymą, turi galimybę tęsti šią procedūrą, kiek tai susiję su tokiais procesiniais veiksmais.

Bulgarijos prokuratūra apkaltino korupcija du policijos tyrėjus. Vienas iš jų nesutiko su prokuratūros pateiktu veikos teisiniu kvalifikavimu. Bulgarijos teismui, kuriam buvo pateikti kaltinimo aktai, kilo klausimas dėl teisės perkvalifikuoti aptariamą nusi-

13 2023 m. gegužės 17 d. sprendimas *BK ir ZhP (Pagrindinės bylos dalinis sustabdymas)* (C-176/22, EU:C:2023:416).

kalstamą veiką iš anksto apie tai nepranešus kaltinamajam. Dėl šio klausimo jis pateikė Teisingumo Teismui (pirmąjį) prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Tas prašymas yra kitos bylos dalykas; ta kita byla tebenagrinėjama Teisingumo Teisme¹⁴. Be to, Bulgarijos teismui kilo klausimas, ar jis turėtų sustabdyti visą procesą iki tol, kol gaus Teisingumo Teismo atsakymą, ar gali tęsti bylos nagrinėjimą, visų pirma toliau rinkti įrodymus; suprantama, kad teismas nepriims jokie sprendimo dėl bylos esmės, kol negaus minėtojo atsakymo, todėl, siekdamas išsiaiškinti šį (kitą) klausimą, pateikė Teisingumo Teismui antrąjį prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

2. TEISMINIO BENDRADARBIAVIMO BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Europos Sąjungoje teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose grindžiamas teismo nuosprendžių ir sprendimų tarpusavio pripažinimo principu ir apima priemones, kuriomis siekiama suderinti valstybių narių teisės aktus tam tikrose srityse¹⁵ pagal SESV 82–86 straipsnius. Siekiant įgyvendinti efektyvų teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, labai svarbu laikytis tarpusavio pripažinimo principo (Namavičius, 2015; Dešriūtė, 2017). Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Europos arešto orderio institutas priskirtinas tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose sričiai, kurią reglamentuoja baudžiamojo proceso teisė (Švedas, 2008). Taigi toliau bus pateikiama naujausios Teisingumo Teismo jurisprudencijos, susijusios su baudžiamojo proceso organizavimu ir Europos arešto orderio įgyvendinimu, pavyzdžių.

Kalbant apie baudžiamąjį procesą visų pirma pažymėtina, kad, kaip ne kartą yra nurodęs Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje, pagal šiuo metu galiojančią Sąjungos teisę taisyklės dėl informacijos ir įrodymų, gautų pažeidžiant Sąjungos teisę,

14 Tuo metu nagrinėta ESTT byla C-175/22 BK (*Nusikalstamos veikos perkvalifikavimas*), susijusi su 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1) ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintos pagrindinės teisės į nešališką teismą išaiškinimu (2023 m. lapkričio 9 d. sprendimas BK (*Nusikalstamos veikos perkvalifikavimas*), C-175/22, EU:C:2023:844). Byloje C-175/22 BK (*Nusikalstamos veikos perkvalifikavimas*) prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą, iškeltą BK dėl veikų, kurios prokuratūros kaltinamajame akte iš pradžių kvalifikuotos kaip korupcija, bet prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ketino jas kvalifikuoti kaip sukčiavimą arba prekybą poveikiu.

15 Pavyzdžiui, Europos Sąjungoje įprastos teisėkūros procedūros metu priimtais teisės aktais yra nustatyti, be kita ko, bendrieji minimalūs baudžiamojo proceso standartai (teisė į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas, teisė į infomaciją, procesinės garantijos vaikams ir pan.), priemonės kovai su terorizmu, nukentėjusiųjų apsauga, keitimasis informacija tarp valstybių narių ir Europos Sąjungos agentūrų ir kt. (plačiau žr. www.europarl.europa.eu).

leistinumui ir vertinimo baudžiamajame procese iš principo turi būti nustatytos tik nacionalinėje teisėje¹⁶. Iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, kad jei nėra konkrečią sritį reglamentuojančių Sąjungos nuostatų, pagal procesinės autonomijos principą kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti reglamentuotos ieškinių ir skundų, skirtų teisės subjektų iš Sąjungos teisės kildinamoms teisėms užtikrinti, procesinės taisyklės, su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios nei taisyklės, reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netampa neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas)¹⁷.

Viename iš naujausių sprendimų Teisingumo Teismas pateikė ETO direktyvos¹⁸ nuostatų išaiškinimą dėl įrodymų perdavimo sąlygų ir įrodymų naudojimo tarpvalstybinėse baudžiamosiose bylose. 2024 m. balandžio 30 d. sprendime *M. N. (EncroChat)* (C-670/22)¹⁹ Teisingumo Teismo Didžioji teisėjų kolegija, nacionalinio teismo prašymu, aiškino ETO direktyvą, nustatančią Europos tyrimo orderį (ETO), – Europos Sąjungos priemonę, kuria sudaromos tarpvalstybinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose atliekamų tyrimų srityje sąlygos²⁰. Šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo pirmą kartą buvo prašoma išaiškinti šią direktyvą tuo atveju, kai ETO buvo išduotas prašant perduoti kitos valstybės jau turimus įrodymus.

Siekdama atlikti tyrimą baudžiamajoje byloje Vokietijoje, *Generalstaatsanwaltschaft Frankfurt am Main* (Frankfurto prie Maino generalinė prokuratūra) išdavė tris ETO, kuriuose prašė perduoti įrodymus, surinktus Prancūzijos ir Nyderlandų teisėmams bendrai vykdant tyrimą baudžiamajoje byloje dėl *EncroChat* naudotojų (*En-*

16 Šiuo klausimu žr. 2020 m. spalio 6 d. sprendimą *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 222 punktą); 2024 m. balandžio 30 d. sprendimą *M. N. (EncroChat)* (C-670/22, EU:C:2024:372, 128 punktą).

17 Šiuo klausimu žr. 1976 m. gruodžio 16 d. sprendimą *Rewe-Zentralfinanz ir Rewe-Zentral* (33/76, EU:C:1976:188, 5 punktą); 2020 m. spalio 6 d. sprendimą *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 223 punktą); 2024 m. balandžio 30 d. sprendimą *M. N. (EncroChat)* (C-670/22, EU:C:2024:372, 129 punktą).

18 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose (OL L 130, 2014, p. 1).

19 2024 m. balandžio 30 d. sprendimas *M. N. (EncroChat)* (C-670/22, EU:C:2024:372).

20 Dėl Direktyvos 2014/41/ES nuostatų, pvz., sąvokų „teisminė institucija“ ir „išduodančioji institucija“ aiškinimo, taip pat žr.: 2023 m. kovo 2 d. sprendimą *Staatsanwaltschaft Graz (Diuseldorfo mokesčių baudžiamųjų bylų tarnyba)* (C-16/22, EU:C:2023:148), kuriame Teisingumo Teismas pasisakė, ar valstybės narės mokesčių administratorius, kuris pagal nacionalinę teisę vietoj prokuratūros savarankiškai atlieka mokesčių tyrimus ir yra prisiėmęs šiai institucijai suteiktas teises ir pareigas, gali būti laikomas „teismine institucija“ ir „išduodančiąja institucija“; 2020 m. gruodžio 8 d. sprendimą *Staatsanwaltschaft Wien (Suklastoti mokėjimo nurodymai)* (C-584/19, EU:C:2020:1002), kuriame Teisingumo Teismas vertino, ar sąvokos „teisminė institucija“ ir „išduodančioji institucija“ apima valstybės narės prokurorą arba, kalbant plačiau, valstybės narės prokuratūrą.

croChat – šifruotas telekomunikacijų tinklas, savo naudotojams siūlęs beveik visišką anonimiškumą)²¹.

Vieną iš baudžiamųjų bylų, iškeltą M. N. dėl perimtų telekomunikacijų duomenų, perduotų pagal minėtus ETO, nagrinėjantis *Landgericht Berlin* (Berlyno apygardos teismas, Vokietija) kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl klausimo, ar šie ETO nebuvo išduoti pažeidžiant Europos tyrimo ordereo direktyvą; jei taip, ar gali tokie įrodymai būti naudojami baudžiamajame procese. Nagrinėjant pagrindinę bylą Berlyno apygardos teisme buvo nustatyta, kad Prancūzijos policijai su Nyderlandų ekspertų pagalba ir gavus *le Tribunal correctionnel de Lille* (Lilio baudžiamųjų bylų teismo, Prancūzija) leidimą rinkti telekomunikacijų duomenis, pavyko įsiskverbti į *EncroChat* kanalą, visame pasaulyje per šifruotus mobiliuosius telefonus naudojamą neteisėtai prekybai narkotikais²². Per Europolo²³ serverį Vokietijos federalinis kriminalinės policijos biuras galėjo susipažinti su perimtais duomenimis, susijusiais su *EncroChat* naudotojais Vokietijoje. Vokietijos prokuratūrai išdavus ETO, Prancūzijos teismas leido perduoti surinktus įrodymus (duomenis) ir naudoti juos baudžiamajame procese Vokietijoje. Berlyno apygardos teismui, nagrinėjančiam baudžiamąją bylą, pradėtą šių įrodymų (duomenų) pagrindu, kilo abejonų dėl ETO teisėtumo, todėl šis Vokietijos teismas pateikė Teisingumo Teismui keletą prejudicinių klausimų dėl ETO direktyvos taikymo ir išaiškinimo, be kita ko, ir dėl institucijos, kompetentingos priimti ETO, ir dėl materialųjų sąlygų, taikomų išduodant ETO.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad prokuroras tam tikromis sąlygomis gali išduoti ETO dėl kitoje valstybėje narėje jau surinktų įrodymų perdavimo ir nereikalaujama, kad būtų sąlygos, taikomos įrodymų rinkimui ETO išduodančiojoje valstybėje. Vėlesnė teisminė atitinkamų asmenų pagrindinių teisių gerbimo kontrolė turi būti užtikrinta tuo atveju, jei ETO, išduotas dėl įrodymų perdavimo, būtų apskundžiamas. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad turi būti laiku pranešta valstybei narei, kurios teritorijoje yra

21 Prancūzijos institucijoms atliekant tyrimą paaiškėjo, kad persekiojamieji asmenys nusikalstamoms veikoms, iš esmės susijusioms su prekyba narkotinėmis medžiagomis, daryti naudojami šifruotais mobiliaisiais telefonais, kurie veikė pagal *EncroChat* licenciją. Šie mobilieji telefonai dėl specialios programinės įrangos ir pakeistos įrangos leido per Rubė (Prancūzija) įrengtą serverį užmegzti išsinesinį šifruotąjį ryšį, kurio negalima perimti tradiciniais tyrimo metodais (toliau – paslauga *EncroChat*). Ši šifruotų telekomunikacijų paslauga apėmė dvigubą operacinę sistemą (su neaptinkama šifruotąja sąsaja), kai įrenginys neturėjo kameros, mikrofono, GPS ar USB jungties. Pranešimai galėjo būti ištrinami automatiškai, o asmenys, panaudoję specialų PIN kodą arba kelis kartus įvedę neteisėną slaptažodį, galėjo iš karto ištrinti visus įrenginyje esančius duomenis. Nuotolinės pagalbos tarnyba arba perpardavėjas taip pat galėjo prireikus ištrinti visus įrenginyje esančius duomenis (2023 m. spalio 26 d. generalinės advokatės T. Čapeta išvados byloje *M. N. (EncroChat)*, C-670/22, EU:C:2023:817, 3 punktas).

22 Šią programinę įrangą turėjo 32 477 naudotojai (iš viso užsiregistravę 66 134 naudotojai) iš 122 šalių; kone 4 600 iš jų – Vokietijoje (žr. sprendimo *M. N. (EncroChat)* (C-670/22) 20 punktą).

23 Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūra.

telekomunikacijų perėmimo subjektas, apie jos teritorijoje taikomą pasiklausymo priemonę. Taip pat Teisingumo Teismas sprendime nurodė, kad baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas, esant tam tikroms sąlygoms, privalo neatsižvelgti į įrodymus, kai nusikalstamomis veikomis įtariamas asmuo negali dėl jų pasiaiškinti. Teisingumo Teismas šiame sprendime taip pat priminė, kad ETO yra SESV 82 straipsnio 1 dalyje nurodyta teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose priemonė, grindžiama nuosprendžių ir teismo sprendimų tarpusavio pripažinimo principu. Šis principas, laikomas teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagrindu, savo ruožtu grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu ir nugincijama prezumpcija, kad kitos valstybės narės laikosi Sąjungos teisės, visų pirma – gerbia pagrindines teises²⁴.

Kalbant apie Europos arešto orderį (toliau – ir EAO) pabrėžtina, kad tai yra viena iš baudžiamosios teisės sričių (plačiąja prasme), kurioje Teisingumo Teismas yra suformavęs gausiausią jurisprudenciją, ir matyti, kad valstybių narių teismai ir toliau suteikia galimybę šioje srityje plėtoti teisės aiškinimo taisykles. Daugumą bylų dėl EAO taip pat nagrinėjo Teisingumo Teismo Didžioji teisėjų kolegija. Tai patvirtina šios srities sudėtingumą ir galimus sunkumus ieškant įvairių teisių teisminės apsaugos užtikrinimo pusiausvyros. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas savo 2023 m. gruodžio 21 d. sprendime, priimtame byloje *GN (Vaiko interesais grindžiamas atsisakymo pagrindas)* (C-261/22)²⁵, atsakydamas į *Corte suprema di cassazione* (Italijos Kasacinio teismo) pateiktus prejudicinius klausimus nusprendė, kad teismas negali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderio vien dėl to, kad prašomas perduoti asmuo yra mažamečių vaikų motina, gyvenanti su vaikais. Teismas gali išimties tvarka atsisakyti perduoti šį asmenį, jei yra dvi sąlygos: pirma, turi egzistuoti reali rizika, kad dėl sisteminių ir bendrųjų trūkumų, susijusių su mažamečių vaikų motinų kalinimo ir jų vaikų priežiūros sąlygomis EAO išdavusioje valstybėje narėje, bus pažeista motinos pagrindinė teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ar vaikų interesai; antra, turi būti svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad, atsižvelgiant į atitinkamų asmenų asmeninę padėtį, dėl tų sąlygų jiems kyla tokia rizika.

Įdomi byla *Puig Gordi ir kt.* (C-158/21)²⁶, pradėta nagrinėti gavus septynis *Tribunal Supremo* (Ispanijos Aukščiausiojo Teismo) prejudicinius klausimus, iš esmės teismui siekiant sužinoti, ar vykdančioji teisminė institucija gali atsisakyti vykdyti EAO dėl to, kad išduodančioji teisminė institucija neturi jurisdikcijos išduoti šį orderį ar teisti persekiojamą asmenį, taip pat ar pagal Pagrindų sprendimą dėl EAO draudžiama išduoti naują EAO

24 Sprendimo *M. N. (EncroChat)* (C-670/22) 77, 93, 96, 99 ir 101 punktai.

25 2023 m. gruodžio 21 d. sprendimas *GN (Vaiko interesais grindžiamas atsisakymo pagrindas)* (C-261/22, EU:C:2023:1017).

26 2023 m. sausio 31 d. sprendimas *Puig Gordi ir kt.* (C-158/21, EU:C:2023:57). Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė teismas, išdavęs Europos arešto orderį.

po to, kai buvo atsisakyta vykdyti pirmąjį. Priėmus įstatymus dėl Katalonijos autonominio regiono (Ispanija) nepriklausomybės ir rengiant atitinkamą referendumą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme keliems asmenims iškelta baudžiamoji byla. 2019 m. rudenį šis teismas išdavė keletą EAO. Dėl *C. Puigdemont Casamajó ir C. Comín Oliveres* išduotų EAO vykdymo procedūros buvo sustabdytos, nes šie asmenys buvo išrinkti į Europos Parlamentą. 2020 m. rugpjūčio mėn. nutartimi *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briuselio pirmosios instancijos teismas, bylas nagrinėjantis nyderlandų kalba, Belgija) atsisakė vykdyti dėl *L. Puig Gordi* išduotą EAO, motyvuodamas tuo, kad, jo nuomone, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturėjo jurisdikcijos šio EAO išduoti. 2021 m. sausio mėn. paskelbtu sprendimu *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas, Belgija) atmetė dėl šios nutarties pateiktą apeliacinį skundą. Esant tokioms specifinėms, įdomioms faktinėms aplinkybėms *Tribunal Supremo* nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Teisingumo Teismas (Didžioji teisėjų kolegija) nusprendė, be kita ko, kad vykdančioji teisminė institucija, turinti priimti sprendimą dėl asmens, dėl kurio išduotas EAO, perdavimo, negali atsisakyti vykdyti sprendimą motyvuodama tuo, kad yra rizika, jog perdavus šį asmenį išduodančiajai valstybei narei jį teis tokios jurisdikcijos neturintis teismas; vykdančioji teisminė institucija turės atsisakyti vykdyti sprendimą, jei nustatys esant sisteminių ar bendrųjų trūkumų, darančių įtaką tos valstybės narės teismų sistemai, ir bus akivaizdu, kad teismas, kuris nagrinės asmens bylą išduodančiojoje valstybėje narėje, neturi atitinkamos jurisdikcijos.

2022 m. vasario 22 d. sprendime *Openbaar Ministerie (Išduodančiojoje valstybėje narėje pagal įstatymą įsteigtas teismas)* (C-562/21 PPU ir C-563/21 PPU)²⁷ Teisingumo Teismas patikslino kriterijus, kurių pagrindu vykdančioji teisminė institucija gali įvertinti galimą pavojų, kad bus pažeista prašomo perduoti asmens pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. 2021 m. balandžio mėn. Lenkijos teismai išdavė du EAO dėl dviejų Lenkijos piliečių tam, kad būtų vykdoma jų laisvės atėmimo bausmė ir baudžiamasis persekiojimas. Kadangi šie asmenys buvo Nyderlanduose ir nesutiko būti perduoti, buvo kreiptasi į *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamo apylinkės teismą) su prašymais leisti vykdyti šiuos EAO, bet pastarajam teismui kilo abejonių dėl pareigos šiuos prašymus tenkinti. Teismas pažymėjo, kad nuo 2017 m. Lenkijoje yra sisteminių ar bendrųjų trūkumų, darančių įtaką pagrindinei teisei į teisingą bylos nagrinėjimą, visų pirma teisei į pagal įstatymą įsteigtą teismą; šiuos trūkumus, be kita ko, lemia tai, kad Lenkijoje teisėjai skiriami *Krajowa Rada Sądowictwa* (Nacionalinės teisėjų tarybos, toliau – NTT) teikimu. Pagal 2020 m. *Sąd Najwyższy* (Lenkijos Aukščiausiojo Teismo) priimtą rezoliuciją, nuo 2018 m. sausio 17 d., įsigaliojus Teismų reformos įstatymui, NTT nebėra nepri-

27 2022 m. vasario 22 d. sprendimas *Openbaar Ministerie (Išduodančiojoje valstybėje narėje pagal įstatymą įsteigtas teismas)* (C-562/21 PPU ir C-563/21 PPU, EU:C:2022:100).

klausomas organas. Kadangi NTT teikimu paskirti teisėjai galėjo dalyvauti baudžiamojoje byloje, kurioje buvo nuteistas vienas iš dviejų minėtųjų asmenų, arba jiems galėjo būti pavesta nagrinėti kitam atitinkamam asmeniui iškeltą baudžiamąją bylą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad egzistuoja realus pavojus, jog perdavus šiuos asmenis bus pažeista jų teisė į pagal įstatymą įsteigtą teismą. Tokiomis nurodytomis aplinkybėmis Teisingumo Teismui buvo pateiktas klausimas, ar dviejų etapų nagrinėjimas, kurį Teisingumo Teismas įtvirtino asmenų perdavimo pagal EAO atveju, nuo pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą neatsiejamų nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų požiūriu taikytinas ir tada, kai kalbama apie kitą nuo šios pagrindinės teisės neatsiejamą garantiją, t. y. apie teisę kreiptis į pagal įstatymą įsteigtą teismą. Teisingumo Teismas konstatavo, kad jei vykdančioji teisminė institucija, kuriai pavesta priimti sprendimą asmens, dėl kurio išduotas EAO, perdavimo klausimu, turi įrodymų apie sisteminius ar bendrus išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumo trūkumus, visų pirma susijusių su šios valdžios narių skyrimo procedūra, ji gali atsisakyti perduoti asmenį, tik tuo atveju, jei nustato, kad, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, yra rimtų ir pagrįstų priežasčių manyti, kad atitinkamo asmens pagrindinė teisė į tai, kad bylą teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, buvo arba – jį perdavus – gali būti pažeista.

Atsižvelgiant į visus pateiktus ESTT jurisprudencijos pavyzdžius manytina, kad ir Lietuvos teismams, nagrinėjantiems baudžiamąsias bylas, galbūt tenka taikyti ir Europos Sąjungos teisę (tai patvirtina keletas pavyzdžių²⁸), bet Teisingumo Teismui prašymų priimti prejudicinių sprendimų Lietuvos teismai, nagrinėdami šias bylas po Lisabonos sutarties įsigaliojimo (nuo 2009 m. gruodžio mėn.)²⁹, dar nepateikė. Norint nustatyti priežastis, galbūt lėmusias tokią situaciją, reikėtų atlikti išsamesnį baudžiamosiose bylose, kuriose buvo taikyta Europos Sąjungos baudžiamoji teisė, priimtų sprendimų tyrimą. Kol kas perkeltine prasme galima džiaugtis, kad Lietuvos piliečiai teikia galimybę Teisingumo Teismui plėtoti su baudžiamąja teise susijusią jurisprudenciją³⁰.

28 Pavyzdžiui, 2024 m. birželio 11 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-4-579/2024 (dėl užsienio piliečio išdavimo; priimant nutartį remtasi ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos teisės nuostatomis); 2024 m. balandžio 10 d. Vilniaus apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-167-988/2024 (dėl Lietuvos piliečio išdavimo kitai valstybei narei); 2023 m. lapkričio 20 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-10-843/2023 (dėl užsienio piliečio išdavimo; remtasi ESTT jurisprudencija) ir kt.

29 Tik vieną kartą Lietuvos teismas, nagrinėjęs baudžiamąją bylą, yra kreipęsis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, žr. 2008 m. liepos 11 d. nutartį *Babanov* (C-207/08, EU:C:2008:407).

30 Pavyzdžiui, 2016 m. lapkričio 10 d. sprendimas *Kovalkovas* (C-477/16 PPU, EU:C:2016:861) (be kita ko, nagrinėtas klausimas dėl sąvokų „teisminis sprendimas“ ir „išduodančioji teisminė institucija“); 2017 m. sausio 25 d. sprendimas *Vilkas* (C-640/15, EU:C:2017:39) (be kita ko, nagrinėtas klausimas dėl galimybės suderinti naują perdavimo datą daugiau nei vieną kartą ir prašomo perduoti asmens priešinimosi perdavimui padarinių); 2017 m. rugpjūčio 10 d. sprendimas *Tupikas* (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628) (be

3. EUROPOS SĄJUNGOS ĮSTAIGOS IR AGENTŪROS, VEIKIANČIOS BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS SRITYJE

Europos Sąjungoje įkurtos specialios įstaigos ir agentūros, veikiančios baudžiamosios teisės srityje: Europos Sąjungos bendradarbiavimo baudžiamosios teisenos srityje agentūra (Eurojustas) (SESV 85 str.), Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūra (Europolis) (SESV 88 str.) ir Europos prokuratūra (SESV 86 str.).

Europos prokuratūra kaip Sąjungos įstaiga savo veiklą pradėjo 2021 m. birželio 1 d., nors Tarybos buvo įsteigta dar 2017 m. pagal SESV 86 straipsnio 1 dalies 1 pastraipą priimtą Reglamentą 2017/1939. Šio reglamento 22 straipsnyje nustatyta Europos prokuratūros dalykinė kompetencija Europos Sąjungos finansiniams interesams kenkiančių nusikalstamų veikų, numatytų Direktyvoje 2017/1371³¹, kuri įgyvendinama nacionalinėje teisėje, atžvilgiu, nepriklausomai nuo to, ar tie patys nusikalstami veiksmai pagal nacionalinę teisę galėtų būti klasifikuojami kaip kitos rūšies nusikalstama veika. Dėl Direktyvos 2017/1371 3 straipsnio 2 dalies d punkte nurodytų nusikalstamų veikų Europos prokuratūra yra kompetentinga tik tais atvejais, kai toje nuostatoje apibrėžti tyčiniai veiksmai ar neveikimas yra susiję su dviejų ar daugiau valstybių narių teritorijomis, o bendra padaryta žala yra ne mažesnė kaip 10 mln. eurų.

Europos prokuratūros veiklos svarbą ir tam tikrą išskirtinumą iš kitų Europos Sąjungos įstaigų bei agentūrų patvirtina ir tai, kad ją įsteigiančiame Reglamente 2017/1939 yra įtvirtintos nuostatos, kuriomis iš esmės siekiama aiškiai apibrėžti, kaip turėtų būti užtikrinama šios Europos Sąjungos įstaigos vykdomos veiklos teisminė priežiūra. Pavyzdžiui, ši teiginį patvirtina Reglamento 2017/1939 preambulės 86 dalis, kurioje teikiama nuoroda į SESV 86 straipsnio³² 3 dalį primenant, kad Sąjungos teisės aktų leidėjui leidžiama nustatyti taisykles, taikytinas procesinių priemonių, kurių Europos prokuratūra ėmėsi vykdydama savo funkcijas, teisminei peržiūrai. Taip pat pažymima, kad ta Sąjungos teisės aktų leidėjui suteikta kompetencija atspindi ypatingą Europos prokura-

kita ko, nagrinėtas klausimas dėl arešto orderio, kuriame nepateikta jokios informacijos, kuria remiantis būtų galima patikrinti, ar per apeliacinį procesą buvo užtikrinta kaltu pripažinto asmens teisė į gynybą); 2018 m. lapkričio 13 d. sprendimas *Raugevicius* (C-247/17, EU:C:2018:898) (valstybei narei pateiktas trečiosios valstybės prašymas išduoti kitos valstybės narės pilietybę turintį Sąjungos pilietį, pasinaudojusį teise laisvai judėti pirmojoje valstybėje narėje).

31 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis (OL L 198, 2017, p. 29–41). Šios direktyvos 1 straipsnyje nustatyta, kad direktyva nustatomos būtiniausios taisyklės dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų kovojant su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu ir kita neteisėta veikla apibrėžties, siekiant sustiprinti apsaugą nuo tiems finansiniams interesams kenkiančių nusikalstamų veikų laikantis Sąjungos *acquis* šioje srityje.

32 SESV 86 straipsnis yra Reglamento 2017/1939 teisinis pagrindas.

tūros užduočių ir struktūros pobūdį, o kadangi ši įstaiga yra kitokia nei visos kitos Sąjungos įstaigos ir agentūros, būtina taikyti specialiąsias taisykles, susijusias su teismine peržiūra. Reglamento 2017/1939 preambulės 87 ir 88 dalyse nustatyta, be kita ko, pirma, kad Europos prokuratūros procesinių aktų, kurie gali sukelti teisinių padarinių trečiosioms šalims, peržiūrą turėtų atlikti kompetentingi nacionaliniai teismai, laikydamiesi nacionalinėje teisėje nustatytų reikalavimų ir procedūrų; antra, turėtų būti numatyta nacionalinių teismų atliekama Europos prokuratūros procesinių aktų, kurie gali sukelti teisinių padarinių trečiosioms šalims, teisėtumo teisminė peržiūra, pagal ES sutarties 19 straipsnio 1 dalies antrąją pastraipą užtikrinant veiksmingas teisių gynimo priemonės ir laikantis lygiavertiškumo bei veiksmingumo principų.

Be jau minėtos galimybės valstybių narių teismams kreiptis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, Reglamento 2017/1939 42 straipsnio 3–8 dalyse įtvirtinti ir kiti atvejai, kai Teisingumo Teismui yra priskirta kompetencija atlikti Europos prokuratūros priimamų procesinių aktų teisėtumo kontrolę. Reglamento 2017/1939 42 straipsnio 3–6 dalyse nustatyta Teisingumo Teismo kompetencija Europos prokuratūros atžvilgiu pagal SESV 263 straipsnio 4 dalį (dėl Europos prokuratūros sprendimų nutraukti bylą), SESV 268 straipsnį (dėl žalos, padarytos dėl Europos prokuratūros kaltės), SESV 272 straipsnį (dėl Europos prokuratūros sudarytose sutartyse nustatytų arbitražinių išlygų) ir SESV 270 straipsnį (dėl ginčų su darbuotojais)³³. Čia pažymėtina, kad tokius privačių asmenų ieškinius visų pirma nagrinėja Bendrasis Teismas, kuriam pagal SESV 263 straipsnio 4 dalį, skaitomą kartu su SESV 256 straipsnio 1 dalimi ir ESTT Statuto³⁴ 51 straipsniu, priskirta kompetencija nagrinėti privačių asmenų ieškinius dėl teisėtumo. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nors Bendrajam Teismui ir buvo pateikta ieškinių pagal SESV 263 straipsnį, bet iš tikrųjų šių ieškinių dalykas nebuvo Europos prokuratūros priimti procesiniai aktai. Pavyzdžiui, Bendrojo Teismo nagrinėtoje byloje *YS prieš Tarybą ir Europos Komisiją* (T-411/23)³⁵ pagal SESV 263 straipsnį pateiktu ieškiniu ieškovas iš esmės prašė, pirma, panaikinti 2023 m. birželio 27 d. Tarybos sprendimą (ES) 2023/1335, ku-

33 Manytina, kad Reglamento 2017/1939 42 straipsnis turėtų būtų skaitomas kartu su šio reglamento preambulės 89 dalimi, įtvirtinančia, kad Reglamento nuostata dėl teisminės peržiūros nekeičia Teisingumo Teismo įgaliojimų peržiūrėti Europos prokuratūros administracinius sprendimus, kurie gali sukelti teisinių padarinių trečiosioms šalims, t. y. sprendimus, kurie nėra priimami jai vykdant tyrimo, baudžiamojo persekiojimo arba perdavimo teismui funkcijas. Šis reglamentas taip pat nedaro poveikio Europos Sąjungos valstybių narių, Europos Parlamento, Tarybos ar Komisijos galimybei pateikti ieškinius dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio 2 dalį ir SESV 265 straipsnio 1 dalį, taip pat pažeidimų tyrimo procedūroms pagal SESV 258 ir 259 straipsnius.

34 Prie Sutarčių pridėtas Protokolas (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto, iš dalies paskutinį kartą pakeistas 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES, Euratomas) 2019/629 (OL L 111, 2019, p. 1).

35 2024 m. gegužės 8 d. nutartis *YS prieš Tarybą ir Europos Komisiją* (T-411/23, EU:T:2024:310).

riuo skiriami Europos prokuratūros Europos prokurorai (OL L 166, 2023, p. 116), antra, remiantis SESV 265 straipsniu konstatuoti, kad Europos Komisija neteisėtai nepradėjo procedūros prieš Graikijos Respubliką dėl išpareigojimų neįvykdymo. Bendrasis Teismas šį ieškinį pripažino nepriimtiniu nagrinėti, priminęs, be kita ko, pirma, kad ieškiniai gali būti teikiami pagal SESV 265 straipsnį dėl teisinius padarinius ieškovui sukeliančių veikimo ar neveikimo, o Europos Komisijos visi sprendimai dėl būtinybės pradėti procesą pagal SESV 258 straipsnį yra skirti valstybėms narėms, ne privatiems asmenims; antra, ieškinyje dėl teisėtumo pagal SESV 263 straipsnį gali būti teikiamas taip pat tik dėl aktų, kurie sukelia teisinių padarinių, o Tarybos ginčijamas sprendimas, kuriuo buvo paskirti Europos prokuratūros atstovai, ieškovui nesukelia jokių padarinių. Šioje byloje nagrinėtas ginčas kilo Graikijoje vykstant kandidatų į Europos prokurorus atrankos procedūrai, kai ieškovo (Bendrajame Teisme) kandidatūra buvo atmesta, nes jis neturėjo prokuroro statuso. YS (ieškovas Bendrajame Teisme) apskundė sprendimą, kuriuo buvo atrinkti Graikijos kandidatai į Europos prokurorus *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija), ir informavo Europos Komisiją, kad Graikijos vidaus teisės aktai, reglamentuojantys šią atrankos procedūrą, yra nesuderinami su Reglamento 2017/1939 nuostatomis. Be to, YS prašė Europos Komisijos pradėti procedūrą dėl Graikijos išpareigojimų neįvykdymo pagal SESV 258 straipsnį. Panašus klausimas dėl kandidatų į Europos prokurorus skyrimo procedūros teisėtumo buvo keltas ir kitoje byloje, pradėtoje nagrinėti gavus ieškinį pagal SESV 270 straipsnį. Iš 2022 m. birželio 13 d. nutarties *Mendes de Almeida prieš Tarybą* (T-334/21, EU:T:2022:375)³⁶ matyti, kad šioje byloje buvo ginčytas Europos prokurorų iš Portugalijos paskyrimas³⁷.

Tuo tarpu kitoje Bendrojo Teismo byloje buvo nagrinėtas ieškinyje, kuriuo buvo prašoma panaikinti Europos prokuratūros priimtą sprendimą kompetentingam valstybės narės teismui perduoti bylą, kurioje ieškovas buvo kaltinamasis. 2024 m. vasario 28 d. nutartyje *Mincu Pătrașcu Brâncuși prieš Europos prokuratūrą* (T-385/23, EU:T:2024:143)³⁸ Bendrasis Teismas nurodė, kad Europos Sąjungos teisės aktų leidėjo nustatyta Europos prokuratūros priimamų procesinių aktų teisminė priežiūra yra *sui generis* procedūra ir kad pagal Reglamento 2017/1939 42 straipsnį ir SESV 263 straipsnio 4 dalį Teisingumo Teismui priskirta kompetencija peržiūrėti, be kita ko, tik Euro-

36 Tą patį 2020 m. liepos 27 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimą (ES) 2020/1117, kuriuo skiriami Europos prokuratūros Europos prokurorai (OL L 244, 2020, p. 18), pirmą kartą ieškovė prašė panaikinti byloje T-75/21 (žr. 2021 m. liepos 8 d. nutartį *Mendes de Almeida prieš Tarybą* (T-75/21, EU:T:2021:424)). Ieškinyje pripažintas nepriimtiniu nagrinėti dėl praleisto ieškiniui pateikti nustatyto termino.

37 Ieškinyje atmestas dėl netinkamo teisinio pagrindo. Bendrasis Teismas nutarė, kad ginčas negali būti laikomas Sąjungos ir jos tarnautojų ginču, kaip tai suprantama pagal SESV 270 straipsnį.

38 2024 m. balandžio 30 d. pateiktas apeliacinis skundas Teisingumo Teismui dėl šios Bendrojo Teismo nutarties ir pradėta nagrinėti byla *Mincu Pătrașcu Brâncuși prieš Europos prokuratūrą* (C-328/24 P).

pos prokuratūros sprendimus nutraukti bylą, jei jie yra ginčijami tiesiogiai remiantis Sąjungos teise. Atsižvelgiant į tai, kad ieškovo ginčijamas aktas yra procesinis aktas pagal minėtąsias Europos Sąjungos nuostatas, Bendrasis Teismas nėra kompetentingas nagrinėti pateiktą ieškinį³⁹. Be kita ko, Bendrasis Teismas, aptardamas efektyvią teisminę gynybą pagal Reglamento 2017/1939 42 straipsnio 2 dalį, nurodė, kad Teisingumo Teismui yra priskirta kompetencija vadovaujantis SESV 267 straipsniu nagrinėti klausimus, keliamus dėl Europos prokuratūros procesinių aktų išaiškinimo ar teisėtumo, taip pat ir dėl paties šio reglamento nuostatų. Bendrasis Teismas pabrėžė, kad ieškovas iš tikrųjų gali kelti klausimą dėl Europos prokuratūros priimto procesinio akto teisėtumo nacionaliniame teisme, o pastarasis šį klausimą perduotų spręsti Teisingumo Teismui⁴⁰.

Įdomų pavyzdį apie tai, kokie Europos prokuratūros priimami sprendimai jau buvo ginčyti, pateikia byla *Kaili prieš Europos Parlamentą ir Europos prokuratūrą* (T-46/23)⁴¹, kurioje SESV 263 straipsniu grindžiamu ieškiniu ieškovė prašė panaikinti, pirma, 2022 m. gruodžio 15 d. Europos vyriausiojo prokuroro sprendimą, kuriuo prašoma panaikinti ieškovės parlamento nario imunitetą; antra, Europos Parlamento Pirmininko sprendimą paskelbti šį prašymą Parlamento plenarinėje sesijoje ir perduoti jį Teisės reikalų komitetui. Bendrasis Teismas šį ieškinį atmetė, nusprendęs, kad abu ginčyti aktai iš esmės nėra galutiniai ir nesukelia neigiamų padarinių ieškovei.

Kalbant apie kitas agentūras, iš ESTT jurisprudencijos matyti, kad nuo jų veiklos pradžios⁴² nebuvo daug ESTT pradėtų nagrinėti bylų, kurios vienaip ar kitaip būtų susijusios su šiomis agentūromis⁴³, pavyzdžiui, su Europolu – 12 bylų, iš kurių 8 bylose nagrinėti ginčai dėl tarnautojų teisių. Paminėtina keletas pavyzdžių iš ESTT praktikos, kai buvo keliami teisės klausimai, susiję su kitais Europolo veiklos aspektais. Pavyzdžiui, 2017 m. rugsėjo 27 d. nutartyje *Gaki prieš Europol* (T-366/16, EU:T:2017:670) Bendrasis Teismas konstatavo, kad SESV 263 straipsniu pagrįstas prašymas, kuriuo iš esmės siekiama, kad Europolas imtųsi tam tikrų veiksmų ir būtų panaikintas 2016 m. gegužės 4 d. Europolo jungtinės priežiūros institucijos sprendimas dėl ieškovės skundo, be to,

39 2024 m. vasario 28 d. nutarties *Mincu Pătrașcu Brâncuși prieš Europos prokuratūrą*, T-385/23, EU:T:2024:143, 21–23 punktai.

40 *Ibidem*, 30–32 punktai.

41 2024 m. sausio 16 d. priimta nutartis byloje *Kaili prieš Europos Parlamentą ir Europos prokuratūrą* (T-46/23, EU:T:2024:14).

42 Europolas įsteigtas 1995 m., veiklą pradėjo 1998 m., o Eurojustas – 2002 m.

43 Bylų statistika teikiama pagal autorės atliktos paieškos rezultatus ir apima Bendrojo Teismo ir Teisingumo Teismo nagrinėtas bylas. Į bendrąjį skaičių patenka ir bylos, pradėtos nagrinėti Teisingumo Teisme gavus apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo, todėl nurodomas bendras bylų skaičius nėra visiškai tikslus ir galimos paklaidos.

SESV 268 straipsniu pagrįstas prašymas, kuriuo siekiama ieškovės tariamai patirtos žalos atlyginimo, yra nepagrįstas, todėl ieškinį atmetė⁴⁴. Kita byla buvo pradėta nagrinėti ieškovui M. Kočneriui Bendrajam Teismui pateikus ieškinį, kuriame nurodomas pagal SESV 268 straipsnį grindžiamas prašymas atlyginti žalą, kurią asmuo teigia patyręs dėl Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (Europolio) asmens duomenų atskleidimo ir jo pavardės įtraukimo į vadinamuosius mafijos sąrašus (*Mafiánsky zoznamy*)⁴⁵. Kadangi dėl Bendrojo Teismo priimto sprendimo buvo pateiktas apeliacinis skundas Teisingumo Teismui, reikėtų paminėti tik Teisingumo Teismo priimto galutinio sprendimo svarbiausius aspektus⁴⁶. Išnagrinėjęs pateiktą apeliacinį skundą Teisingumo Teismas nusprendė, kad Sąjungos teisėje yra įtvirtinta Europolio ir valstybės narės, kurioje buvo padaryta žala dėl neteisėto duomenų tvarkymo, atlikto jiems bendradarbiaujant, solidarioji atsakomybė. Pirmajame etape Europolio arba atitinkamos valstybės narės solidarioji atsakomybė gali būti ginčijama atitinkamai ESTT arba kompetentingame nacionaliniame teisme. Teisingumo Teismas nurodė, kad prireikus antrajame etape gali būti kreipiamasi į Europolio valdybą siekiant nustatyti Europolio ir (arba) atitinkamos valstybės narės „didžiausią atsakomybę“ už fiziniam asmeniui sumokėtą kompensaciją. Tam, kad pirmajame etape kiltų minėta solidarioji atsakomybė, atitinkamas fizinis asmuo turi įrodyti tik tai, kad bendradarbiaujant Europolui ir atitinkamai valstybei narei buvo neteisėtai tvarkomi duomenys ir dėl to jam buvo padaryta žala. Priešingai, nei nusprendė Bendrasis Teismas, Teisingumo Teismas nurodė: nereikalaujama, kad asmuo taip pat nustatytų, kuris iš dviejų subjektų yra atsakingas už neteisėtą duomenų tvarkymą. Teisingumo Teismas panaikino Bendrojo Teismo sprendimą šiuo aspektu. Be to, išsprendęs ginčą Teisingumo Teismas konstatavo, kad neteisėtas duomenų tvarkymas, pasireiškęs duomenų, susijusių su M. Kočnerio ir jo draugės intymaus pobūdžio pokalbiais, atskleidimu leidimo neturintiems asmenims, lėmė tai, kad šie duomenys tapo viešai prieinami Slovakijos spaudoje. Teisingumo Teismas teigė, kad toks neteisėtas duomenų tvarkymas pažeidė M. Kočnerio teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą bei komunikacijos slaptumą, pakenkė jo garbei ir reputacijai, dėl to sukėlė jam neturtinę žalą. Teisingumo Teismas nusprendė priteisti M. Kočneriui 2 000 eurų kompensaciją šiai žalai atlyginti⁴⁷. ESTT nagrinėjo ginčus, susijusius su asmens duomenų apsauga ir šio-

44 Teisingumo Teismas, išnagrinėjęs apeliacinį skundą, paliko nepakeistą Bendrojo Teismo nutartį; žr. 2018 m. birželio 7 d. nutartį *Gaki prieš Europolą* (C-671/17 P, EU:C:2018:416).

45 2021 m. rugsėjo 29 d. sprendimas *Kočner prieš Europolą* (T-528/20, EU:T:2021:631).

46 2024 m. kovo 5 d. sprendimas *Kočner prieš Europolą* (C-755/21 P, EU:C:2024:202).

47 Taip pat žr. 2022 m. balandžio 27 d. sprendimą *Veen prieš Europolą* (T-436/21, EU:T:2022:261). Šioje byloje ieškovas, savo reikalavimą grįsdamas SESV 268 ir 340 straipsniais ir 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/7941 50 straipsnio 1 dalimi, pateikė ieškinį dėl žalos atlyginimo, grindžiamo deliktine atsakomybe, siejamą su tuo, kad Europolas neteisėtai tvarkė jo

je srityje Europolui priskirta kompetencija bei pareigomis, ir kitose bylose, pavyzdžiui, Bendrasis Teismas byloje *EDAPP prieš Europos Parlamentą ir Tarybą* (T-578/22)⁴⁸ turėjo spręsti klausimą dėl Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno (EDAPP) *locus standi* pateikti ieškinį dėl teisėtumo pagal SESV 263 straipsnį⁴⁹.

ESTT nagrinėtos ir dvi su Eurojustu susijusios bylos, iš kurių viena pradėta gavus Ispanijos ieškinį pagal SESV 263 straipsnį (buv. EB sutarties 230 str.)⁵⁰, kuriuo buvo prašoma panaikinti Eurojusto paskelbtus septynis kvietimus teikti kandidatūras į laikinųjų darbuotojų darbo vietas. Teisingumo Teismas ieškinį pripažino nepriimtiniu nagrinėti ir nurodė, kad iš tikrųjų tokio kvietimo nėra tų aktų, kurių teisėtumą gali prižiūrėti Teisingumo Teismas, sąraše, šiuos aktus gali ginčyti tik patys asmenys (kandidatai), kuriems jie sukelia teisinių padarinių. Antrojoje byloje⁵¹ nagrinėtas ginčas tarp laikinojo tarnautojo ir Eurojusto dėl perkėlimo į aukštesnes pareigas sustabdymo, – ieškiny s atmetas kaip nepagrįstas.

IŠVADOS

1. Vystantis Europos Sąjungos teisei ilgėja ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nagrinėjamų klausimų, susijusių su šia teise, sąrašas. Naujausia šio teismo jurisprudencija pateikia naujų praktikams svarbių teisės aiškinimo taisyklių, susijusių ir su materialiąja, ir su procesine baudžiamąja teise.

asmens duomenis. Ieškovas tvirtino, kad atsakovė prie bylos tyrimo medžiagos kaip įrodymą ieškovui Slovakijos Respublikoje iškeltaje baudžiamojoje byloje pridėjo savo parengtą ataskaitą, kurioje yra neteisingos, neigiamos ir įrodymais nepagrįstos informacijos apie ieškovą. Tai lėmė žalą jam sukėlusį įvykį, t. y. buvo įžeista jo garbė ir pakenkta reputacijai, taip pat pažeista jo teisė į šeimos gyvenimą. Taigi dėl akivaizdaus priežastinio ryšio kilo žala, kurią ieškovas įvertino 50 000 Eur. Bendrasis Teismas nusprendė, kad Reglamente 2016/7941 tikslinamas atsakomybės už asmens duomenų apsaugą padalijimas tarp Europolo ir valstybių narių. Europolas atsako už bendrųjų duomenų apsaugos principų, išskyrus šių duomenų tikslumo ir jų atnaujinimo reikalavimą, laikymąsi, taip pat už visas jo vykdomas duomenų tvarkymo operacijas. Savo ruožtu valstybės narės yra atsakingos už Europolui teikiamų asmens duomenų kokybę ir jų perdavimo teisėtumą. Teisingumo Teismas 2023 m. birželio 13 d. priimta nutartimi byloje *Veen prieš Europolą* (C-444/22 P, EU:C:2023:493) atmetė apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo kaip iš dalies akivaizdžiai nepriimtina ir iš dalies akivaizdžiai teisiškai nepagrįstą.

48 2023 m. rugšėjo 6 d. nutartis *EDAPP prieš Europos Parlamentą ir Tarybą* (T-578/22, EU:T:2023:522). Taip pat žr. Teisingumo Teisme apeliacine tvarka nagrinėjamą bylą *EDAPP prieš Europos Parlamentą ir Tarybą* (C-698/23 P).

49 Prašė panaikinti dvi 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/794 dėl Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (Europolo), kuriuo pakeičiami ir panaikinami Tarybos sprendimai 2009/371/TVR, 2009/934/TVR, 2009/935/TVR, 2009/936/TVR ir 2009/968/TVR (OL L 135, 2016, p. 53), nuostatas.

50 2005 m. kovo 15 d. sprendimas *Ispanija prieš Eurojustą* (C-160/03, EU:C:2005:168).

51 2020 m. spalio 5 d. sprendimas *Broughton prieš Eurojustą* (T-87/19, EU:T:2020:464).

2. Pagrindinė ESTT jurisprudencijos naujovė yra sprendimai, susiję su Europos prokuratūros veikla. Šios santykinai naujos Europos Sąjungos įstaigos svarbą ir tam tikrą išskirtinumą iš kitų Europos Sąjungos įstaigų bei agentūrų patvirtina ir tai, kad ją įsteigiančiame Reglamente 2017/1939 yra įtvirtintos nuostatos, kuriomis iš esmės siekiama aiškiai apibrėžti, kaip turėtų būti užtikrinama šios Europos Sąjungos įstaigos vykdomos veiklos teisėtumo teisminė priežiūra. Šiame reglamente detalizuojama, pagal kokias SESV nuostatas galima kreiptis į ESTT dėl šios įstaigos veikimo ar neveikimo.
3. Lietuvos teismai neinicijuoja bendradarbiavimo su ESTT baudžiamosios teisės srityje. Viena vertus, tokį pasyvumą galbūt lemia nagrinėjamų bylų pobūdis, kita vertus, suformuota ESTT jurisprudencija jau teikia pakankamai atsakymų į kylančius Europos Sąjungos baudžiamosios teisės srities klausimus.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- Abramavičius, A., Mickevičius, D., Švedas, G. (2005). *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisės informacijos centras, 405.
- Dešriūtė, J. (2017). Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo plėtojant abipusio pripažinimo principą: baudžiamosios justicijos perspektyva. *Teisės problemos*, 1(93), p. 53–77.
- Marty, M. (2019). Le contrôle juridictionnel des actes du Parquet européen. *Journal des tribunaux Luxembourg*. Bruxelles: Larcier (J.T.L.), 2019/1, n°61, 1–11.
- Namavičius, J. (2015). Europos Sąjungos pagrindinės teisės baudžiamosios justicijos kontekste. *Teisės problemos*, 3(89), p. 5–32.
- Prapiestytė, D. (2012). Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Iš: Švedas, G. (vyr. red.). *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys: liber amicorum profesoriui Jonui Prapiėsčiui*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, p. 61–74.
- Prapiestytė, D. (2016). Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo priėmimo procese. Iš: Švedas, G. (vyr. red.). *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, p. 129–151.
- Švedas, G. (2008). Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 66(1), p. 62–74.
- Švedas, G. (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Teisė*, 74, p. 7–20.
- Švedas, G. (2014). Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams, p. 135–159. Iš: Švedas, G. (vyr. red.). *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai*. Vilnius, 656.